

Ірина Софінська

докторка юридичних наук, професорка,
заступниця директора Інституту права, психології
та інноваційної освіти з науково-педагогічної роботи
Національного університету “Львівська політехніка”
(Львів, Україна)

<http://www.researcherid.com/rid/T-1252-2017>

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3853-7626>

iryna.d.sofinska@lpnu.ua

УДК 342.7+341.17

ОЛІМПІЙСЬКЕ ГРОМАДЯНСТВО І *LEX SPORTIVA*: ІДЕНТИЧНІСТЬ, ЦІЛІСНІСТЬ ЧИ УЯВНІСТЬ

АНОТАЦІЯ. Спортивне громадянство знаходиться у матриці *lex sportiva*, перебуваючи на перехресті консюмеризму і вірності, ідентичності й патріотизму, державного (публічного) та особистого (приватного). Зміна спортивного (олімпійського) громадянства (у формі вибору особою одного з наявних подвійного чи набуття альтернативного громадянства) для продовження спортивної кар’єри під прапором іншої держави – це дилема і проблема-феномен для сучасного суспільства, оскільки породжує морально-етичні дискусії щодо *cap-tied* громадянства, компрометує громадянство як постійний у часопросторі та ефективний зв’язок, пехус, між особою та державою.

Мета статті – проаналізувати правові передумови зміни особою спортивного (олімпійського) громадянства задля продовження особистої спортивної кар’єри (для участі в Олімпійських іграх та інших міжнародних спортивних змаганнях), зокрема на підставі основних рішень Міжнародного спортивного арбітражу та *ad hoc* квазі-судових представництв у столицях Олімпійських ігор. Також варто порівняти спільні та відмінні риси цієї процедури для осіб з подвійним громадянством (набули від народження у формі філіації, кумулятивно на підставі застосування права крові *jus sanguinis* та права ґрунту *jus soli*), які вибрали (оптували) одне з них як “функціональне” громадянство, та осіб, які після народження набули альтернативне громадянство і стали особами з множинним громадянством, виступаючи по чергово за обидві держави громадянства. Зміна спортивного громадянства може мати як різні причини (втеча від війни та запровадження санкцій (неможливість / заборона виступів на змаганнях під прапором рідної держави), систематичний булінг з боку керівництва спортивних федерацій, висока конкуренція, одруження з іноземцем/кою, переїзд), так і правову процедуру набуття альтернативного громадянства (у зв’язку з *натуралізацією* (звичайною чи привілейованою), *оптацією* чи *трансфертом*).

Ключові слова: подвійне (множинне) громадянство; вірність; ідентичність; зміна громадянства у спорті; натуралізація; ринкозорієнтованість громадянства *jus talenti*; Міжнародний спортивний арбітраж; *lex sportiva*.

Зміна спортивного громадянства (у формі вибору одного з наявних подвійного чи набуття альтернативного громадянства) для продовження спортивної кар’єри (зокрема для участі в Олімпійських іграх та інших міжнародних спортивних змаганнях) – це особиста дилема і проблема-феномен для держави та сучасного суспільства, оскільки спотворює чіткі

ознаки ідентичності, патріотизму та націоналізму, які супроводжують спорт упродовж століть. Адже від витоків (заснування Олімпійських ігор у 776 р. до Різдва Христового та їх відродження Ш. П. де Фреді, бароном де Кубертенем, у 1894 р.) йшлося про те, що кожен спортсмен представляє себе (повнолітнього чоловіка), а не країну (як республіку) чи короля (як монархію). Унаочнення цих вимог з часом змінилося, враховуючи територіальні зміни внаслідок Першої та Другої світових воєн, розпад імперій і виникнення нових держав, паспортну ідентифікацію (розвиток концепту громадянства і свободи пересування осіб), гендерну та вікову толерантність, глобалізацію. Взаємовідносини між особою та державою (P2S) у контексті спорту належать до *lex sportiva* (йдеться про правову базу, яка регламентує та регулює сферу міжнародного спорту), особливо з часу заснування Міжнародного спортивного арбітражу (CAS/TAS, далі – МСА) у 1984 р. у Лозанні (Швейцарія).

Концепція спортивного громадянства повністю відображає наявне (набуте) громадянство особи, враховуючи способи та час його набуття (*філіація* від народження або за власним бажанням *натуралізація, оптація, поновлення у громадянстві* чи вимушений *трансферт* після народження особи), а тому його зміна передбачає у виборі особою “функціональної” держави громадянства *cap-tied* (у випадку наявного подвійного громадянства) або набуття альтернативного громадянства.

“Олімпійське громадянство” з’явилося як метафоричний і загальний термін і використовується для опису “стрімкої гонитви за талантами у світі”, за допомогою якої країни прагнуть підвищити свою конкурентоспроможність та просувати свої національні інтереси у світі спорту¹.

Від гарантування людиноцентризму як основного сенсу Олімпійських ігор перейшли до унаочнення державоцентризму, де на засадах меритократії, політичного фаворитизму і консюмеризму (ринкозорієнтованості *jus talenti*) змагаються держави під національними прапорами, які представлені найкращими спортсменами *crème de la crème*². Не завжди *autochtone* громадянами (від народження за походженням), часто *allochtone*, особами, які після народження набули громадянство в різні час та спосіб. Часто йдеться про привілейовану натуралізацію (*discretionary naturalization*), яка є визнаною державним пріоритетом і передбачає спрощені правила набуття особою громадянства без визначеного строку постійного проживання, знання державної мови, складання інтеграційних екзаменів (традиційне формулювання – набуття особою громадян-

¹ A Shachar, ‘The Race for Talent: Highly Skilled Migrants and Competitive Immigration Regimes’ [2006] 81(1) New York University Law Review 148–206.

² A Shachar, R Hirschl, ‘On Citizenship, States, and Markets’ [2014] 22(2) Journal of Political Philosophy 231–257 <https://doi.org/10.1111/jopp.12034>.

ства, що становить державний інтерес³). Для суспільства, з урахуванням миттєвого поширення настроїв у цифровому форматі з максимальним охопленням, у цьому випадку складно розмежувати етноцентризм (зі збереженням національної ідентичності) та ксенофобію (з проявами латентного консюмеризму).

Питання кореляції між громадянством, як постійним у часопросторі та ефективним зв'язком *nexus* між особою та державою, який проявляється у взаємних правах, обов'язках та привілеях⁴, (колективною) ідентичністю, належністю до держави (*cap-tied* у світі футболу), способами набуття та підставами припинення і світом спорту (перманентними тенденціями змін (правової) антропології у спорті) було і є предметом дослідження багатьох іноземних вчених, серед них – І. Бльомаад⁵, Л. Босняк⁶, М. П. Вінк⁷, К. МакГаррі⁸, Ж.-Р. де Гроот⁹, М. Гушван¹⁰, К. Йоппке¹¹, Г. Оонк¹², П. Дж. Спіро¹³, А. Шахар¹⁴, Ю. Янсен¹⁵. Український науковий (зокрема правничий) сегмент досліджень у сфері спортивного (олімпійського) громадянства дотепер характеризується недостатніми й нечисленними дослідженнями в контексті права та спорту, враховуючи проблематичність і крихкість тематики (її надмірну заполітизованість, популізм, маніпулятивність, наповненість архаїзмами та дезінформацією).

³ До прикладу, формулювання ч. 5 ст. 9 чинного Закону України “Про громадянство України” (2001) з нещодавніми змінами, внесеними 2025 р.

⁴ І Софінська, *Філософсько-правова візія доктрини громадянства* (Каменяр 2018) 346.

⁵ I Bloemraad, ‘Theorising the power of citizenship as claims-making’ [2018] 44(1) *Journal of Ethnic and Migration Studies* 4–26 <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1396108>.

⁶ L Bosniak, *The Citizen and the Alien: Dilemmas of Contemporary Membership* (Princeton University Press 2006) 248.

⁷ M P Vink, G-R de Groot, ‘Citizenship Attribution in Western Europe: International Framework and Domestic Trends’ [2010] 36(5) *Journal of Ethnic and Migration Studies* 713–734 <https://doi.org/10.1080/13691831003763914>.

⁸ K McGarry, ‘Sport in Transition: Emerging Trends on Culture Change in the Anthropology of Sport’ [2010] 39(3) *Reviews in Anthropology* 151–172 <https://doi.org/10.1080/00938157.2010.502216>.

⁹ A S Wollmann, O Vonk, G-R de Groot, ‘Towards a Sporting Nationality?’ [2015] 22(2) *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 305–321 <https://doi.org/10.1177/1023263X1502200208>.

¹⁰ M Guschwan (ed), *Sport and Citizenship* (1st Edition, Routledge 2015) 160 <https://doi.org/10.4324/9781315708485>.

¹¹ C Joppke, ‘Transformation of Citizenship: Status, Rights, Identity’ [2007] 11(1) *Citizenship Studies* 37–48. <https://doi.org/10.1080/13621020601099831>.

¹² G Oonk, ‘Sport and nationality: towards thick and thin forms of citizenship’ [2022] 24(3) *National Identities* 197–215 <https://doi.org/10.1080/14608944.2020.1815421>; J Jansen, G Oonk, G Engbersen, ‘Nationality swapping in the Olympic field: towards the marketization of citizenship?’ [2018] 22(5) *Citizenship Studies* 523–539 <https://doi.org/10.1080/13621025.2018.1477921>.

¹³ P J Spiro, ‘The end of Olympic nationality’, In: Jenkins F, Nolan M, Rubenstein K, eds. *Allegiance and Identity in a Globalised World. Connecting International Law with Public Law* (Cambridge University Press, 2014) 478–496. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139696654.029>; P J Spiro, ‘Problematising Olympic Nationality’ [2021] 114 *American Journal of International Law Unbound* 374–379 <https://doi.org/10.1017/aju.2020.73>.

¹⁴ A Shachar, ‘Picking Winners: Olympic Citizenship and the Global Race for Talent’ [2011] 120(8) *The Yale Law Journal* 2088–2139.

¹⁵ J Jansen, ‘Nationality swapping in the Olympic Games 1978–2017: A supervised machine learning approach to analysing discourses of citizenship and nationhood’ [2019] 54(8) *International Review for the Sociology of Sport* 971–988 <https://doi.org/10.1177/1012690218773969>; J Jansen, M Skey, ‘Who Can Represent the Nation? Elite Athletes, Global Mega Events and the Contested Boundaries of National Belonging’ [2020] 54(6) *Sociology* 1194–1211 <https://doi.org/10.1177/0038038520931997>.

У цій статті я розгляну два випадки: перший, коли спортсмен(ка) є особою з подвійним (множинним) громадянством від народження, змінює спортивне громадянство і виступає по чергову за кожну державу свого громадянства (має право вибору у вигляді *оптації*); і другий, коли спортсмен(ка) має первинне громадянство від народження однієї держави, набуває після народження альтернативне громадянство (найчастіше у зв'язку з *привілейованою натуралізацією*), змінює відповідно своє спортивне громадянство і (успішно) виступає за державу альтернативного громадянства (найчастіше стає особою з множинним громадянством).

Найяскравішим наочним прикладом впливу фактору громадянства на спорт під час недавніх Олімпійських ігор (Мілан–Кортіна, 2026 р.) вважаю чемпіонські виступи двох спортсменок-американок – Аліси Лю (фігурне катання) для США та Ейлін Гу (фрістайл) для Китаю. Обидві спортсменки китайського походження, народилися у США й набули американське громадянство від народження: Аліса Лю, за правом ґрунту *jus soli*; Ейлін Гу – кумулятивно за правом крові *jus sanguinis* (тато – американець) і за правом ґрунту *jus soli*, однак з сезону 2018/2019 вона представляє на офіційних змаганнях Китай (державу походження мами)¹⁶. Після Олімпійських ігор 2026 р. у медіа з'явилися численні (часто маніпулятивні та провокативні на тлі сучасної американської міграційної політики) дискусії щодо відмінності у вірності США цих спортсменок китайського походження – “ангела льоду” Аліси Лю та “снігової принцеси” Ейлін Гу, враховуючи те, що остання здобула для Китаю три золоті та три срібні нагороди у трьох дисциплінах фрістайлу (halfpipe, slopestyle, big air) під час останніх Олімпійських ігор (Пекін, 2022 р.; Мілан–Кортіна, 2026 р.)¹⁷.

Передусім важливо функціонально диференціювати подвійне та множинне громадянство особи, враховуючи відмінність у часі та способі його набуття та суб'єктність під час перебування в ньому:

1) *подвійне громадянство* – *одночасне набуття* особою декількох первинних громадянств від народження у формі філіації, кумулятивно на підставі застосування права крові *jus sanguinis* (походження батьків) та права ґрунту *jus soli* (місце народження) (табл. 1);

¹⁶ Для цього Ейлін Гу повинна мати китайське громадянство. Немає інформації про припинення нею американського громадянства, хоча офіційно Китай не визнає (не дозволяє) подвійне (множинне) громадянство, а набуття та наявність альтернативного громадянства є підставою для втрати китайського громадянства (офіційна влада замовчує пропозиції про можливість подвійного громадянства для представників китайської діаспори, народжених екстериторіально та заради економічного розвитку держави).

¹⁷ X Zhang, D Dumitrica, J Jansz, 'Naturalised athletes as national icons: official and netizen narratives of Eileen Gu in the 2022 Winter Olympics' [2026] 29(2) Sport in Society 255–275 <https://doi.org/10.1080/17430437.2024.2438000>.

Таблиця 1

Особи з подвійним громадянством, які змінили спортивне громадянство в результаті оптації, – призери Олімпійських ігор

Особа	Держави і спосіб набуття подвійного громадянства від народження	Вид спорту	Держави, за які виступає	Результат
<i>Особа з подвійним громадянством від народження, яка вибрала (оптувала) спортивне громадянство однієї з держав, виступала лише за неї</i>				
Арманд Густав “Мондо” Дуплантіс , Лафает, Луїзіана, США, 1999	США (філіація, кумулятивно від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> та правом ґрунту <i>jus soli</i> – від батька); Швеція (філіація, від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> – від матері)	Легка атлетика (стрибки з жердиною)	Швеція (з 2015 р.)	“золото” для Швеції (Токіо, 2020; Париж, 2024)
Карлйін Схутенс , Тренто, Нью-Джерсі, 1994	США (філіація, від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i>); Нідерланди (філіація, від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> – від батьків)	Ковзанярство	США (з 2014 р.)	“бронза” для США (Пхьончхан, 2018)
<i>Особа з подвійним громадянством від народження, яка вибрала (оптувала) спортивне громадянство однієї з держав, по чергово виступала за обидві держави громадянства</i>				
Кріста Дегучі , Нагано, Японія, 1995	Японія (філіація, кумулятивно від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> та правом ґрунту <i>jus soli</i> – від матері); Канада (філіація, від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> – від батька)	Дзюдо	Японія ¹⁸ (до 2014 р.); Канада (з 2017 р.)	“золото” для Канади (Париж, 2024)
Кайлія Немур , Сен-Бенуа-ля-Форе, Франція, 2007	Франція (філіація, кумулятивно від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> та правом ґрунту <i>jus soli</i> – від матері); Алжир (філіація, від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> – від батька)	Спортивна гімнастика	Франція (2017–2021); Алжир (з 2022 р.)	“золото” для Алжиру (Париж, 2024)

2) *множинне* (два і більше) – *одночасне перебування особи в громадянстві декількох держав, набутих не одночасно* (первинне від народження та

¹⁸ Враховуючи те, що національне законодавство Японії забороняє множинне громадянство, але визнає можливість подвійного громадянства від народження особи в Японії, однак передбачає оптацію у 22 роки (як приклад, тенісистка Наомі Осака припинила американське громадянство у 2019 р., оптуючи японське громадянство), ймовірно, Кріста Дегучі вибрала канадське громадянство, оскільки Канада не має застережень до подвійного (множинного) громадянства.

альтернативне вторинне після народження) та різним способом (філіація + натуралізація / оптація / трансферт) (табл. 2).

Таблиця 2

*Особи, які набули альтернативне громадянство,
змінити спортивне громадянство, – призери Олімпійських ігор*

Особа	Держави і спосіб набуття альтернативного громадянства після народження	Вид спорту	Держави, за які виступає	Результат
<i>Особа з множинним громадянством, яка виступає за державу народження (первинного громадянства)</i>				
Сімон Аріан Байлс Оунс , Коламбус, Огайо, США, 1997	США (філіація, кумулятивно від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> та правом ґрунту <i>jus soli</i>); Беліз (трансфер після народження від усиновителя, 2000)	Спортивна гімнастика	США (2012–2024)	11 олімпійських нагород для США (Ріо де Жанейро, 2016; Токіо, 2020; Париж, 2024)
<i>Особа з множинним громадянством, яка змінила спортивне громадянство, виступала за обидві держави громадянства і виграла олімпійські нагороди для обох держав громадянства</i>				
Кайлі Армбрустер Гамфріс , Калгарі, Альберта, Канада, 1995	Канада (філіація, від народження за правом ґрунту <i>jus soli</i>); США (звичайна натуралізація після народження, 2021)	Бобслей	Канада (2002–2019); США (з 2019)	Два “золота” і “бронза” для Канади (Ванкувер, 2010; Сочі, 2014; Пхьончхан, 2018); “золото” для США (Пекін, 2022)
<i>Особа з множинним громадянством, яка змінила спортивне громадянство, виступала за державу альтернативного (вторинного) громадянства</i>				
Сіфан Гассан , Адама, Ефіопія, 1993	Ефіопія (філіація, кумулятивно від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> та правом ґрунту <i>jus soli</i>); Нідерланди (статус втікача 2008, звичайна натуралізація після народження, 2013)	Легка атлетика (біг)	Нідерланди (з 2013 р.)	Три “золота” і три “бронзи” для Нідерландів (Токіо, 2020; Париж, 2024)

У світі спорту відомі випадки, коли спортсмени є особами з подвійним (множинним) громадянством від народження і почергово виступають під різними прапорами, навіть на Олімпійських іграх. До прикладу, Лукас Пі-

нейру Браатен, спортсмен-лижник (слалом), який від народження у 2000 р. в Осло (Норвегія) набув подвійне громадянство (від батька – норвезьке кумулятивно за правом крові *jus sanguinis* + за правом ґрунту *jus soli*; від матері – бразильське за правом крові *jus sanguinis*), виступав за Норвегію (Пекін, 2022 р.), змінив спортивне громадянство у 2023 р. і, врешті-решт, став першим бразильським (і південноамериканським) олімпійським чемпіоном у гігантському слаломі під час нещодавніх олімпійських ігор (Мілан–Кортіна, 2026 р.).

Саме його успіх став каталізатором і активізував дебати про взаємозв'язаність громадянства й ідентичності (вроджену чи набуту належність до конкретної держави) спортсмена на Олімпійських іграх, оскільки корпоративні спонсори Олімпіади визнають цінність представлення своїх спортсменів як місцевих, щоб викликати серед уболівальників (глядачів і користувачів) певну внутрішню ностальгію за національними спортсменами, змагання яких транслюють національні медіа, коментують державною мовою, спортсмени виступають під національними прапорами та виконання національних гімнів¹⁹.

Зміна спортивного громадянства спостерігається на перехресті консюмеризму і вірності, етики та пошуку талантів (кар'єри). Підтвердження цієї тези стосується канадійської фігуристки Лоранс Фурньє Бодрі, яка народилася в 1992 р. у Монреалі (Канада), виступала за Канаду в спортивних танцях на льоду (2008–2012, 2018–2024 рр., серед іншого, на Олімпіаді в Пекіні у 2022 р.), а наприкінці 2025 р. набула альтернативне французьке громадянство у зв'язку з натуралізацією (враховуючи її етнічне походження), щоб виступати за Францію²⁰, і виграла золоту нагороду разом із французьким партнером Гійомом Сізроном під час недавніх зимових Олімпійських ігор (Мілан–Кортіна, 2026 р.)²¹.

Як бачимо, зміна (спортивного) громадянства (чи набуття альтернативного громадянства) для продовження спортивної кар'єри (Олімпійських ігор) та подальшої участі у спортивних змаганнях різного рівня може бути бажаною (на власний розсуд і вочевидь на підставі меритократичних мотивацій²²) чи вимушеною (найчастіше така дія є наслідком територіальних

¹⁹ J Harding, 'Nationality at the Olympics: Does it matter?' (Deutsche Welle, February 19, 2026) <<https://www.dw.com/en/nationality-at-the-olympics-does-it-matter/a-75990565>> (accessed 29.06.2026).

²⁰ На підставі рішення виконавчої ради МОК про зміну спортивного громадянства від 10 грудня 2025 року: IOC Executive Board approves seven athletes' changes of sporting nationality for the Milano Cortina 2026 Olympic Winter Games <<https://www.olympics.com/ioc/news/ioc-executive-board-approves-seven-athletes-changes-of-sporting-nationality-for-the-milano-cortina-2026-olympic-winter-games>> (accessed 29.06.2026).

²¹ Протягом 2013–2018 рр. вона виступала за Данію, але не змогла виконати усі нормативні передумови, щоб вчасно набутися данське громадянство і виступати під її прапором на Олімпіаді в Пхьончхані (2018 р.).

²² Понад 30 російських спортсменів змінили громадянство (набули альтернативне громадянство інших держав), щоб узяти участь у нещодавніх Олімпійських іграх (Мілан–Кортіна, 2026 р.) і представляти іншу державу, а не як нейтральні спортсмени (зокрема для Грузії у парному фігурному катанні).

змін²³ чи воєнних дій). Приклади вимушеного спортивного (зокрема олімпійського) громадянства у зв'язку з *оптацією* альтернативного громадянства як результат територіальних змін подані у таблиці 3.

Таблиця 3

Особи, які змінили громадянство в результаті оптації внаслідок територіальних змін, – призери Олімпійських ігор

Особа	Держави і спосіб набуття громадянства	Вид спорту	Держави, за які виступала/є	Результат
Особа, яка змінила (оптувала) спортивне громадянство у зв'язку з територіальними змінами, виступала за обидві (усі) держави громадянства і виграла олімпійські нагороди для обох (усіх) держав громадянства				
Яна Новотна , Брно, Чехія, 1968–2017	Чехословаччина (філіація, кумулятивно від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> та правом ґрунту <i>jus soli</i>) → Чехія (оптація в результаті територіальних змін, з 1993 р.)	Теніс	Чехословаччина (1987–1992); Чехія (1993–1999)	“срібло” для Чехословаччини (Сеул, 1988); “срібло” і “бронза” для Чехії (Атланта, 1996)
Біргіт Фішер Потсдам, Німеччина, 1962	НДР (філіація, кумулятивно від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> та правом ґрунту <i>jus soli</i>) → Німеччина (оптація в результаті територіальних змін, з 1990 р.)	Веслування (байдарка)	НДР (1980–1990); Німеччина (1990–2005)	4 нагороди, у т. ч. “золото” для НДР (Москва, 1980; Сеул, 1988); 8 нагород, у т. ч. “золото” для Німеччини (Барселона, 1992; Атланта, 1996; Сідней, 2000; Афіни, 2004)

²³ Традиційними підставами вимушеної зміни спортивного (зокрема олімпійського) громадянства є оптація альтернативного громадянства після народження в результаті територіальних змін (розпаду держави і виникнення нових (відновлення суверенності попередніх), об'єднання держав), до прикладу, розпад СРСР на п'ятнадцять суверенних держав, Югославії – на шість визнаних держав, Чехословаччини – на дві; об'єднання двох післявоєнних частин Німеччини.

Ясна Шекаріч , Белград, Сербія, 1965	Югославія (філіація, кумулятивно від народження за правом крові <i>jus sanguinis</i> та правом грунту <i>jus soli</i>) → Сербія та Чорногорія (1992–2006) → Сербія (оптація в результаті територіальних змін, з 2006 р.)	Пневма- тична стрілба	Югославія (1984–1991); Сербія та Чорногорія (1992–2006); Сербія (з 2006 р.)	“золото” і “бронза” для Югославії (Сеул, 1988); “срібло” як незалежна спортсменка (Барселона, 1992); “срібло” для Сербії та Чорногорії (Сідней, 2000; Афіни, 2004)
Особа з множинним громадянством, яка змінила спортивне громадянство, виступала за обидві держави громадянства і виграла олімпійські нагороди для обох держав громадянства				
Армен Назарян , Масіс, Вірменія, 1974	СРСР (філіація, від народження за правом ґрунту <i>jus soli</i>) → Вірменія (оптація в результаті територіальних змін, з 1991 р.); Болгарія (привілейована натуралізація після народження <i>jus doni</i> , 1997)	Греко- римська боротьба	СРСР (1987–1991); Вірменія (1991–1996); Болгарія (1997–2008)	“золото” для Вірменії (Атланта, 1996); “золото” і “бронза” для Болгарії (Сідней, 2000)

Зміна спортивного (зокрема олімпійського) громадянства спортсменом не завжди сприймається позитивно (з боку держави первинного громадянства часто такий вчинок вважається зрадою, а вболівальників непокоїть егоїзм і надмірна особиста зацікавленість, що не відповідають, зокрема, більш соціоцентричному “олімпійському” менталітету). Для держави альтернативного громадянства така дія спортсмена часто може виявитися рятівною (якщо не було власних спортсменів у цьому виді спорту або є очевидною втрата уже визнаного лідера), але й може створити неконкурентну, непропорційну та дискримінаційну ситуацію для власних спортсменів.

Основні правові (нормативні) положення *lex sportiva* у контексті громадянства учасника Олімпійських ігор передбачені у ч. 1 ст. 41 Олімпійської хартії (зі змінами 2013 р.), що ‘будь-який учасник Олімпійських ігор повинен бути громадянином країни НОК [Національного олімпійського комітету], яка заявляє про участь у змаганнях’. Наступне положення визначає можливість брати участь у Олімпійських іграх особам з подвійним (множинним) громадянством: ‘Учасник змагань, який є громадянином двох або більше країн одночасно, може представляти будь-яку з них, на свій вибір’. Далі бланкетна норма про те, що

<...> після представлення однієї країни на Олімпійських іграх, континентальних <...> іграх або на чемпіонатах світу <...>, він не може представляти іншу країну, якщо він не відповідає умовам, <...>, які застосовуються до осіб, які змінили своє громадянство або набули нового громадянства²⁴.

І нарешті, положення щодо зміни (набуття альтернативного) громадянства, яке періодично є підставою для вирішення сотень позовів до Міжнародного спортивного трибуналу у Лозанні, визначене у додатку ч. 3 ст. 41, де визначено, що

учасник змагань, який представляв одну країну на Олімпійських іграх, континентальних <...> іграх або на чемпіонатах світу <...> і який змінив своє громадянство або набув нове громадянство, може брати участь у Олімпійських іграх, щоб представляти свою нову країну за умови, що минуло щонайменше три роки з моменту останнього представлення учасником своєї попередньої країни²⁵.

Тут йдеться про часові (темпоральні) обмеження (ембарго чи карантин), які мають бути застосовані до кожного, хто змінив або набув альтернативне громадянство і хоче виступати під новим прапором: *‘цей період може бути скорочений або навіть скасований за згодою відповідних НОК [Національних олімпійських комітетів] та МФ [Міжнародних федерацій], Виконавчим комітетом МОК [Міжнародного олімпійського комітету], який враховує обставини кожного випадку’*²⁶. Традиційно йдеться про три роки, але строк може бути зменшений або відмінений у результаті переговорів спортивних федерацій обох держав (їх статuti можуть передбачати додаткові вимоги, зокрема щодо цензу осідлості). Зміна спортивного громадянства може бути цілком “заморожена”, як це зробила Світова федерація атлетики у 2017 р.

На жаль, жодна спортивна інституція не надає повну офіційну публічну інформацію щодо зміни спортивного громадянства (спортсменів та їхніх мотивів). Окрема інформація отримана в результаті аналізу вторинних джерел (доступної інформації щодо конкретного спортсмена та виду спорту)²⁷. Як відомо, за останні майже 80 років від часу проведення Олімпійських ігор у Лондоні (1948 р.) до нещодавніх (Мілан–Кортіна, 2026 р.) зафіксовано приблизно 200 змін громадянств (їх кількість суттєво збільшилася з часу Олімпійських ігор у Ріо-де-Жанейро, 2016 р.).

Усі питання щодо затвердження зміни спортивного (олімпійського) громадянства вирішуються на рівні міжнародної спортивної федерації, у випадку незгоди однієї зі сторін справа може бути передана до Міжнародного спортивного арбітражу (далі – МСА). До основних рішень МСА та *ad hoc*

²⁴ *Olympic Charter* (in force as from February 3, 2026) <<https://stillmed.olympics.com/media/Documents/International-Olympic-Committee/IOC-Publications/EN-Olympic-Charter.pdf>> (accessed 29.06.2026).

²⁵ *Olympic Charter* (n 24).

²⁶ *Olympic Charter* (n 24).

²⁷ J Jansen, ‘Replication Data for: Nationality Swapping in the Olympic Field 1948–2016’ [2018] Harvard Dataverse, V1 <https://doi.org/10.7910/DVN/WRDL17>.

квазі-судів у столицях Олімпійських ігор у контексті зміни спортивного громадянства, зокрема напередодні Олімпійських ігор, належать такі *Miranda* (2000 р.)²⁸, *Perez* (2000 р.)²⁹, *Rinaldi* (2007 р.)³⁰, *Simms* (2008 р.)³¹, *Nkanata* (2016 р.)³², *Castillo Martínez* (2020 р.)³³.

Україна – не виняток у цій політичній грі й втрачає спортивні таланти не лише в результаті повномасштабного вторгнення з 2022 р.³⁴, а й раніше, з 2014 р., з часу окупації Донбасу та анексії Криму у зв'язку з *трансфертом* громадянства³⁵. Можна стверджувати, що протягом 35 років, починаючи з 1991 р., в українському сегменті світу спорту відбувається перманентна міграція: відомі випадки як *привілейованої натуралізації* спортсменів (однак нам маловідомі їхні спортивні успіхи під прапором України)³⁶ чи *поновлення* у громадянстві³⁷, так і втрати десятків успішних українських спортсменів у результаті зміни ними спортивного громадянства (у наукових дослідженнях

²⁸ *Arturo Miranda v. International Olympic Committee* (IOC), CAS OG 00/003, 13 September 2000 <<https://jurisprudence.tas-cas.org/pdf/OG%2000-003.pdf>> (accessed 29.06.2026) та *Arturo Miranda v. International Olympic Committee* (IOC), CAS OG 00/008, 24 September 2000 <<https://jurisprudence.tas-cas.org/pdf/OG%2000-008.pdf>> (accessed 29.06.2026).

²⁹ *Angel Perez v. International Olympic Committee* (IOC), CAS OG 00/005, 19 September 2000 <https://arbitrationlaw.com/sites/default/files/free_pdfs/CAS%2000-005%20AP%20v%20IOC%20Award.pdf> (accessed 29.06.2026).

³⁰ *Melanie Rinaldi v. Fédération Internationale de Natation* (FINA), CAS 2007/A/1377, 26 November 2007 <<https://jurisprudence.tas-cas.org/pdf/1377.pdf>> (accessed 29.06.2026).

³¹ *Christel Simms v. Fédération Internationale de Natation* (FINA), CAS OG 08/002, 1 August 2008 <<https://jurisprudence.tas-cas.org/pdf/OG%2008-002.pdf>> (accessed 29.06.2026).

³² *Carvin Nkanata v. International Olympic Committee* (IOC), CAS OG 16/026, 18 August 2016 <<https://jurisprudence.tas-cas.org/pdf/OG%2016-026.pdf>> (accessed 29.06.2026).

³³ *Sara Castillo Martínez v. World Skate*, CAS 2019/A/6330, 18 February 2020 <<https://jurisprudence.tas-cas.org/pdf/6330.pdf>> (accessed 29.06.2026).

³⁴ Український спортивний гімнаст Лія Ковтун (Черкаси, 2003), срібний призер Олімпійських ігор зі спортивної гімнастики (Париж, 2024), змінив у 2025 р. спортивне громадянство, набувши громадянство Хорватії (де проживає з часу вторгнення у 2022 р.), у зв'язку із *привілейованою натуралізацією*. На підставі рішення виконавчого комітету Міжнародної федерації гімнастики, прийнятого 9–10 липня 2025 р. у Лозанні, з 2026 р. на міжнародних спортивних змаганнях він виступатиме під прапором Хорватії <<https://www.gymnastics.sport/site/news/displaynews.php?urlNews=4506140>> (accessed 29.06.2026).

³⁵ Найчастіше у цьому випадку відбувся *трансферт* громадянства тих спортсменів (у т. ч. олімпійських чемпіонів та призерів попередніх олімпіад у легкій атлетичі, стрибках у воду, веслуванні, стрільбі тощо), які народилися на Донбасі чи в Криму (однак безуспішно для держави набутого альтернативного громадянства, зокрема, враховуючи поки що існуючі спортивні санкції щодо участі у міжнародних змаганнях під прапором цієї держави).

³⁶ На підставі Указу Президента України (Л. Кучми) № 787/2003 від 1 серпня 2003 р. (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/787/2003#Text>) вірменський важкоатлет Ара Варданян (Армавір, 1974 р.), учасник Олімпійських ігор (Атланта, 1996 р.), змінив спортивне громадянство, набувши українське громадянство у зв'язку з *привілейованою натуралізацією* ("як особа, прийняття якої до громадянства України становить державний інтерес для України"). З 2000 р. він проживав у Чорноморську, що дало йому змогу після набуття українського громадянства виступати на міжнародних спортивних змаганнях під прапором України (здобувши титул "домашнього" чемпіона Європи (2004) у ривку, він завершив спортивну кар'єру у 2005 р.).

³⁷ Український спортивний гімнаст Петро Пахнюк (Київ, 1991) у травні 2014 р. вирішив змінити спортивне громадянство і виступати за збірну Азербайджану (невдало), однак уже у 2017 р. відновив українське громадянство, щоб виступати під прапором України, зокрема у фіналі Олімпійських ігор (Токіо, 2020).

відомого як *transfer of allegiance*) у спортивній та художній гімнастиці, футболі, фігурному катанні, греко-римській боротьбі³⁸.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що в результаті зміни спортивного громадянства: i) зміна національної вірності (державі первинного громадянства) не завжди стає суперечливою (за винятком чітких меритократичних підстав); ii) у більшості повідомлень про зміну спортивного громадянства серед основних мотивів найчастіше фігурує не фінансово-економічний, а й політичний; та iii) зміна спортивного громадянства часто відбувається доволі непомітно (за винятком тих випадків, коли в майбутньому спортсмен, набувши нове альтернативне громадянство, виграє олімпійські медалі “під іншим прапором”³⁹).

Громадянство в контексті спорту (та Олімпійських ігор) характеризується чіткою ринкозорієнтованістю *jus talenti* та політичним підтекстом, оскільки більшість держав світу зацікавлені отримати спортсмена, який здобуде медаль на її честь, а тому в межах державної стратегії у сфері громадянства запроваджують і реалізують привілейовану натуралізацію як спосіб набуття особою вторинного альтернативного громадянства після народження. Інша ситуація стосується спортсменів, які від народження є особами з подвійним (множинним) громадянством і самі обирають, за яку державу будуть змагатися. Тому хибною є теза, що “спорт поза політикою”, навпаки, він є стратегічно важливим інструментом (і механізмом) реалізації державної політики.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Bosniak L, *The Citizen and the Alien: Dilemmas of Contemporary Membership* (Princeton University Press 2006).
2. Sofinska I, *Filosofs'ko-pravova visija doktryny hromadjanstva* (Kamenjar 2018) (in Ukrainian).

Edited books

3. Guschwan M (ed), *Sport and Citizenship* (1st Edition, Routledge 2015) <https://doi.org/10.4324/9781315708485>.
4. Spiro PJ, ‘The end of Olympic nationality’, In: Jenkins F, Nolan M, Rubenstein K, eds. *Allegiance and Identity in a Globalised World. Connecting International Law with Public Law* (Cambridge University Press, 2014) 478–496. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139696654.029>.

Journal articles

5. Bloemraad I, ‘Theorising the power of citizenship as claims-making’ [2018] 44(1) *Journal of Ethnic and Migration Studies* 4–26 <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1396108>.

³⁸ Успішний український борець греко-римського стилю Семен Новіков (Харків, 1997) змінив у 2023 р. спортивне громадянство і відтоді виступає під прапором Болгарії, для якої здобув “золото” Олімпійських ігор (Париж, 2024).

³⁹ T García, M Álvarez Del Vayo, L Arato, ‘Trading flags for medals: Inside the Olympic naturalisation market’ (European Data Journalism Network, November 3, 2024) <https://www.europeandatajournalism.eu/cp_data_news/trading-flags-for-medals-inside-the-olympic-naturalisation-market> (accessed 29.06.2026).

6. Jansen J, 'Nationality swapping in the Olympic Games 1978–2017: A supervised machine learning approach to analysing discourses of citizenship and nationhood' [2019] 54(8) *International Review for the Sociology of Sport* 971–988 <https://doi.org/10.1177/1012690218773969>.
7. Jansen J, 'Replication Data for: Nationality Swapping in the Olympic Field 1948–2016' [2018] Harvard Dataverse, V1 <https://doi.org/10.7910/DVN/WRDL17>.
8. Jansen J, Oonk G, Engbersen G, 'Nationality swapping in the Olympic field: towards the marketization of citizenship?' [2018] 22(5) *Citizenship Studies* 523–539 <https://doi.org/10.1080/13621025.2018.1477921>.
9. Jansen J, Skey M, 'Who Can Represent the Nation? Elite Athletes, Global Mega Events and the Contested Boundaries of National Belonging' [2020] 54(6) *Sociology* 1194–1211 <https://doi.org/10.1177/0038038520931997>.
10. Joppke C, 'Transformation of Citizenship: Status, Rights, Identity' [2007] 11(1) *Citizenship Studies* 37–48. <https://doi.org/10.1080/13621020601099831>.
11. McGarry K, 'Sport in Transition: Emerging Trends on Culture Change in the Anthropology of Sport' [2010] 39(3) *Reviews in Anthropology* 151–172 <https://doi.org/10.1080/00938157.2010.502216>.
12. Oonk G, 'Sport and nationality: towards thick and thin forms of citizenship' [2022] 24(3) *National Identities* 197–215 <https://doi.org/10.1080/14608944.2020.1815421>.
13. Shachar A, 'Picking Winners: Olympic Citizenship and the Global Race for Talent' [2011] 120(8) *The Yale Law Journal* 2088–2139.
14. Shachar A, 'The Race for Talent: Highly Skilled Migrants and Competitive Immigration Regimes' [2006] 81(1) *New York University Law Review* 148–206.
15. Shachar A, R Hirschl, 'On Citizenship, States, and Markets' [2014] 22(2) *Journal of Political Philosophy* 231–257 <https://doi.org/10.1111/jopp.12034>.
16. Spiro P J, 'Problematising Olympic Nationality' [2021] 114 *American Journal of International Law Unbound* 374–379 <https://doi.org/10.1017/aju.2020.73>.
17. Vink M P, de Groot G-R, 'Citizenship Attribution in Western Europe: International Framework and Domestic Trends' [2010] 36(5) *Journal of Ethnic and Migration Studies* 713–734 <https://doi.org/10.1080/13691831003763914>.
18. Wollmann A S, Vonk O, de Groot G-R, 'Towards a Sporting Nationality?' [2015] 22(2) *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 305–321 <https://doi.org/10.1177/1023263X1502200208>.
19. Zhang X, Dumitrica D, Jansz J, 'Naturalised athletes as national icons: official and netizen narratives of Eileen Gu in the 2022 Winter Olympics' [2026] 29(2) *Sport in Society* 255–275 <https://doi.org/10.1080/17430437.2024.2438000>.

Newspaper articles

20. García T, Álvarez Del Vayo M, Arato L, 'Trading flags for medals: Inside the Olympic naturalisation market' (European Data Journalism Network, November 3, 2024) <https://www.europeandatajournalism.eu/cp_data_news/trading-flags-for-medals-inside-the-olympic-naturalisation-market> (accessed 29.06.2026).
21. Harding J, 'Nationality at the Olympics: Does it matter?' (Deutsche Welle, February 19, 2026) <<https://www.dw.com/en/nationality-at-the-olympics-does-it-matter/a-75990565>> (accessed 29.06.2026).

Websites

22. IOC Executive Board approves seven athletes' changes of sporting nationality for the Milano Cortina 2026 Olympic Winter Games <<https://www.olympics.com/ioc/news/ioc-executive-board-approves-seven-athletes-changes-of-sporting-nationality-for-the-milano-cortina-2026-olympic-winter-games>> (accessed 29.06.2026).

OLYMPIC CITIZENSHIP AND *LEX SPORTIVA*:
IDENTITY, INTEGRITY VS. IMAGINERY

ABSTRACT. Sport citizenship is located in the matrix of *the lex sportiva*, at the intersection of consumerism and loyalty, identity and patriotism, and state (public) and personal (private). Changing of sport (Olympic) citizenship (by opting for one of the existing dual citizenships or acquiring an alternative citizenship) to continue a sports career under the “flag” of another state is a dilemma and a problem-phenomenon for modern society, as it generates moral and ethical discussions about *cap-tied* citizenship, compromising citizenship as a permanent in space-and-time and effective link *nexus* between a person and the state.

The purpose of this article is to analyze the legal prerequisites for a person to change sport (Olympic) citizenship to pursue a personal sports career (to participate in the Olympic Games and other international sports competitions), in particular, based on the main decisions of the Court of Arbitration for Sport and its *ad hoc* divisions, headquartered in the capitals of the Olympic Games. It is also worth comparing the common and distinctive features of this procedure for dual citizens from birth, who acquired both citizenships simultaneously following the *filiation*, cumulatively based on *jus sanguinis* and *jus soli*, and *opted* for one of them as a “functional” citizenship, and persons who acquired an alternative citizenship after birth and became persons with multiple citizenship, acting one-by-one for both states of citizenship. Changing sport nationality might have various reasons (escape from war and the introduction of sanctions (impossibility/ban on competing under the “flag” of one’s home country), systematic bullying by the sports federations executives, high competition, marriage to a foreigner, out-of-country residence), as well as the legal procedure for acquiring alternative citizenship (via naturalization (ordinary or discretionary), option or transfer).

KEYWORDS: dual (multiple) citizenship; transfer allegiance; identity; discretionary naturalization; marketization of citizenship *jus talenti*; swapping/switching nationality in sport; Court of Arbitration for Sport; *lex sportiva*.